

Da Leiv Eirikson oppdaget Amerika

Han nådde så langt mot sør som til Marthas Vineyard

Atter nærmer vi oss Leiv Eirikson-dagen den 9. oktober som er lovfestet minnedag i Amerika. De amerikanske lærerne skal fortelle barna om Leiv Eirikson på denne dagen. Det burde lærerne gjøre også i Norge etter de bragder som grønlenderne utførte i de 500 år denne del av vårt folk levde på Grønland. Det holder først nå på å gå opp for oss hva disse folk maktet under de vanskeligste kår dengang både på sjø og land. Vi vet at grønlendingene før år 1000 seilte til Island og somme tider direkte til Norge. Fra Norge reiste de videre enten på skip langs de vest-uropeiske kyster til Middelhavet, Rom og Jødeland, eller de reiste landeveien gjennom Europa til Italia og andre middelhavsland. Her kan nevnes som eksempel Bjørn Einarson Jorsalfare. Han reiste fra Grønland tre ganger til Rom, og på den siste ferden kom han helt til Jerusalem. Skald-Helge var to gange i Rom, og mange andre reiste der.

Nordvestover reiste de opp i

hengen. Dette forsøket har de de kommet meget godt fra! Ved å velge enkle, karakteristiske eksempler, beskrive enkelte særlig viktige former eller fenomener, prøver de å lære oss eå se naturen og selv oppdage dens ofte så merkelige og hemmelighetsfulle veier.

Den norske utgaven av «Hjemmenes Universitet» er ved Anatol Heinz og A. St. Langeland, og til sist i bind 2 finner vi også en systematisk oversikt over plante- og dyreriket, tilrettelagt av cand. real. Svein Manum og cand. real. Nils Brandt.

Kunnskapsverket må være en gullgrube for alle som vil tilegne seg kunnskaper på frivakta, og anbefales på det varmeste til alle som seiler på dørk eller dekk!

C. A.

J. Kr. Tornøe.

Nordvestpassasjen og øyene nord for Canada. I året 1141 nevner et historisk verk i Normandi at Grønland var en øy, og at nordenfor Grønland var intet land. De må bety at grønlendingene allerede dengang hadde seilt omkring Grønland. Dette bekreftes også av boka «Kongespeilet» ca. år 1250. Det samme bekrefter det berømte Vinlandskartet eller Yalekartet fra ca. 1440 hvor Grønland er riktig tegnet. 1194 hadde grønlendingene seilt fra Langenes på Island til Spitsbergen og oppdaget Svalbard.

Allerede i 986 hadde Bjarne Herjolvsen oppdaget Vinland (Nova Scotia), Newfoundland, Labrador og Baffinland på sin ferd fra Island til Grønland. År 1000 seilte Leiv Eirikson fra Norge til Grønland med ordre fra Kong Olav Trygvason om å innføre kristendommen der, og sannsynligvis også ordre om å foreta sin Vinlandsekspedisjon et av de nærmeste år.

Leiv seilte fra Grønland til Baffinland som han gav navnet Helluland. Derfra seilte han til sydøstkysten av Labrador som han gav navnet Markland og derfra til øya Scatari (Nova Scotia). Videre 400 mil sydover langs kysten til vatnet Waquoit Bay som Leiv brukte som havn for sine skip ved Falmouth i livd for øya Marthas Vineyard. Der bygget han sine hus Leivsbudir og bodde der et år for å utforske landet. (Se min bok: «Early American History»).

Leivs beretning ble dog ikke levert til kong Olav Trygvason som falt i året 1000 ved Svolder. Norge ble delt mellom den svenske og danske konge og Eirik Jarl. Bruddstykker av Leiv Eiriksons beretning finnes i Flateyarboka.

..Da unionen mellom Danmark og Norge ble oppløst i 1814 etter Napoleonskrigene, beholdt Danmark de norske biland, Færøyene, Island og Grønland. Danske historikere og filologer fikk i oppdrag å samle Grønlands historie i tre store bind: «Grønlands Historiske mindesmærker», fullført i 1845. Da skulle forfatterne regne ut etter Leivs solobservasjon hvor langt syd han hadde vært i Amerika når sola der gikk ned i eyktarstad den korteste dag i året. Den danske professor Bugge i København regnet nok så riktig breddegraden for Leivsbudir i 1845. Han foreslo Mt. Hope Bay på 41° 21' i Rhode Island, mens stedet er litt lenger øst ved Falmouth på 41° 33'.

I 1887 angrep professorene Gustav Storm og Geelmuyden disse beregningene til professor Bugge og forkastet dem helt. Men dessverre, Storm og Geelmuyden viste ikke hva Eyktarstad var.

Da de ikke hadde klokker i vikingtida måtte de for å få noenlunde nøyaktig tid peile sola i det

Av J. Kr. Tornøe

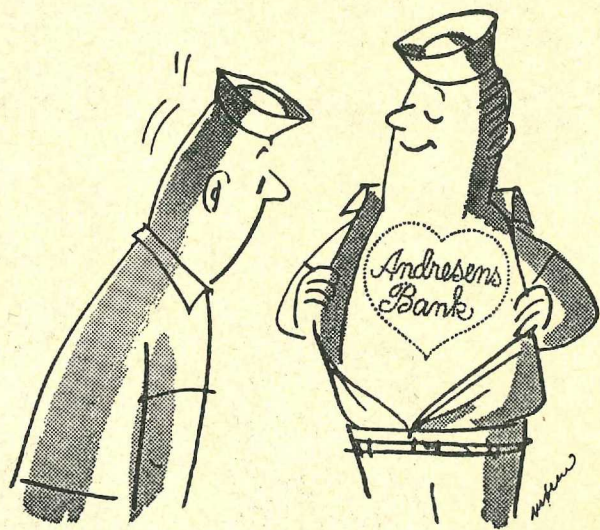

ønskede tidspunkt. Kunne en benytte soloppgangen eller solnedgangen, var det lettest å få tida nøyaktig. Vi har Snorre Sturlason kalender som sier: «Hausten varer fra Haustjamndøgn til sola går ned i Eyktarstad. Vinteren til Vårjamdøgn, Våren til mai faredag, Sommeren til Haustjamndøgn.» Av dette ser vi at Eyktarstad på Island kunne peiles og måles på horisonten. Det var således et bestemt punkt 67° 30' vest for syd. Når sola gikk ned i Eyktarstad, da var det den første dag av vinteren, 14. oktober. Det var en tilsvarende solpeiling Leiv Eirikson utførte i Vinland og fant at sola der også gikk ned i Eyktarstad, men ikke på 14. oktober som på Island, men på den korteste dag i året, den 21. desember. Leiv Eirikson skjønte at han f. eks. kunne fastsette datoen for den første dagen av vinteren (14. oktober) eller den korteste dag i året (21. desember), så måtte peilingen være nøyaktig. Og peilingen er nøyaktig.

Jeg hadde i flere år tegnet Leiv Eiriksons reiserute inn på kartene over den amerikanske kyst og jeg var for lenge siden overbevist om at Leivsbudir var ved den lille byen Falmouth Mass. på innsiden av øya Marthas Vineyard. Jeg hadde bodd noen år i New York og jeg hadde vært oppe til Cape Cod og Falmouth og bl. a. sett på det vatnet hvor Leiv hadde skipene sine. Jeg var kommet tilbake til New York og hadde skrevet ferdig den del av mitt manuskript som angikk Leiv Eiriksons solobservasjon i Falmouth. Så en dag gikk jeg opp i Coast Guard, en avdeling av den amerikanske marine i New York og forela disse bladene. Det var ikke lenge før jeg var omringet av interesserte og nysgjerrige marineoffiserer. Nei men dette er da oppsiktsvekkende. Dette er interessant, sa de. Vi tok the Sandu Hook Pilot og slo opp en tabell med klokkeslett for solas oppgang og nedgang. For Falmouth var solnedgangen den kor-

teste dag i året klokka 4.30 e. m. beregnet etter Leiv Eiriksons solobservasjon. Etter tabellen var den klokke 4.31 e. m. Forskjellen er altså et klokkeminutt. Vi vet at sola beveger seg en grad på horisonten i 4 klokkeminutter. I et klokkeminutt ble altså forskjellen bare $\frac{1}{4}$ grad på horisonten, og det synes å være en forbausende nøyaktig observasjon utført av Leiv Eirikson. Dermed er det også bevist at observasjonen er utført i Falmouth. Den nøyaktige bredden for vatnet der Leiv hadde skipene sine, er 41° 33'.

Allikevel ser vi at mange som arbeider med Vinlandsreisene påstår at Leiv slett ikke var ved Falmouth og Marthas Vineyard. Nei, kaptein Reman påstår at Leiv kom bare til Hudson Bay. Professor Tanner mener at Leiv bare kom til Nain midt på Labradorkysten. Professor Gwyn Jones tror at Leiv bare kom til Labrador eller Newfoundland, Helge Ingstad er overbevist om at Leiv bare kom til nordspis-

Vi vil på ingen måte prøve å gi det inntrykk at de fleste av våre kunder pryder seg med vårt navnetrekk, men de aller fleste synes vi er en god bank som yder god service. Og det er ikke lite bare det.

Hvis De også vil bli vår kunde, er det bare å gi oss beskjed om hvilke oppdrag De ønsker utført. Velkommen til oss.

ANDRESENS BANK A/S
SAMMENSLUTTET MED FOLKEBANKEN OG REALBANKEN
sjømannsavdelingen

Matlaging for kvinner — friluftsliv for menn

Hele 89 prosent av alle norske kvinner interesserer seg for matlaging. Dette går fram av en undersøkelse av den norske befolkningsinteresser som er foretatt for Norsk Ukepresse og Fakta, institutt for markedsforskning. Av undersøkelsen går det videre fram at 84 prosent av alle norske kvinner interesserer seg for blomster, 79 prosent for strikking, 73 prosent for hjeminnredning, 66 prosent for barneoppdragelse og 57 prosent for barnestell. Bare 4 prosent av norske kvinner er interessert i jakt.

Friluftsliv topper tabellene over

hva norske menn interesserer seg for. Hele 70 prosent av mennene har denne interessen, mens 71 prosent er interessert i fiske, 58 prosent i hjeminnredning, 46 prosent i barneoppdragelse og 23 prosent i matlaging. Mennene er ikke blitt spurt om de interesserer seg for barnestell, hårstell, skjønnhetspleie og moter.

Undersøkelsen viser at langt flere menn enn kvinner er interessert i friluftsliv, med et pussig unntak: 36 prosent av mennene og 37 prosent av kvinnene oppgir å interessere seg for camping.

sen av Newfoundland hvor Ingstad påstår å ha gravet ut tuftene hans. Det er meget ønsketenkning med i vitenskapen ser vi.

Imidlertid lar det seg ikke lenger gjøre å diskutere om Leivs solobservasjon. Eyktarstad er kjent fra Snorre Sturlasons kalender. Punktet på horisonten kan en måle seg til. Klokkeslettet for solnedgangen så vel som stedets bredde kan en beregne eller slå det opp i en tabell. Dette er ordnet av Leiv selv ved sin nøyaktige observasjon av sola. Et kart over kysten av Rhode Island og Massachusetts viser det sentrale område som Vinlandsferdene gransket, fordi alle disse ekspedisjoner var innom Leivsbudir kortere eller lengre tid.

Denne kysten er i dag det store paradiset for feriefolk om sommeren. På den lille øya Marthas Vineyard bor der 6000 mennesker om vinteren, om sommeren bor der 40 000 mennesker på ferie. Denne kysten er virkelig som vikingene kalte det: **Vinland det gode**. Kunne en få tak i litt av den feriereklame som utdeles til feriefolk f. eks. i New York, så ville en få se den overdådige natur som dette område byr på. Det er enestående jordbruk, enestående fiske, skogbruk, industri, kulldrift osv.

Når Leivsbudir ligger ved 41°

33', hva er det så for tufter Helge Ingstad og andre graver ut på Newfoundland og flere steder i Canada? Der er jo i sommer også funnet 100 nye norrøne tufter i Canada.

Dette er tufter som har tilhørt norrøne folk som i århundrenes løp har utvandret fra Grønland når uår inntrådte og det ble for trangt der. Grønlandingene ble da nødt til å redde seg over til det canadiske område hvor det var lettere for dem å opprettholde livet. Men i det canadiske område møtte de sikkert indianere og eskimoer og det er vanskelig å tro at disse tre folkeslag kunne leve fredelig sammen. Bare det at de norrøne menn hadde sin lovgivning bygget på den private eiendomsrett, var det nok til å bringe dem i konflikt med de andre folk som ikke hadde noen tilsvarende lov. I hvert fall, indianerne var langt tallrikere enn de norrøne flokker som kom over og når de så spredte seg til forskjellige distrikter, er det innlysende at de kom til å bukke under for den harde natur og de langt tallrikere indianere.

At de norrøne menn derimot skulle ha dødd ut på Grønland slik som de fleste går ut fra, anser jeg for utelukket. Det fleste går ut fra at på Grønland levde det 2—3000 mennesker da folketallet var på

det høyeste omkring 1250. Dette er utvilsomt en misforståelse, da det står i Kongespeilet som er skrevet omkring år 1250 at på Grønland var der en folkemengde som i et $\frac{1}{3}$ bispedømme annet steds. I min bok: «Lysstreif over Norgesveldets Historie» har jeg beregnet folkemengden på Grønland etter denne opplysning og kommet til at der må ha vært henimot 40000 mennesker på Grønland i den tiden. Dette stemmer ganske godt med at vi kjenner navnene på 17 kirker og 2 klostere som de hadde på Grønland i den tid. Denne folkemengden på ca. 40 000 mennesker måtte hente alt sitt trevirke, trekull, tjære og kanskje endog høy fra det canadiske område. Kanskje kunne de også avle litt bygg i det canadiske område. Den første tiden reiste de vel tilbake om høsten til sine gårder og og husdyr på Grønland. Men senere når de ble mer kjent og de fant steder hvor de kunne opprette en bygd og leve som bønder, må vi gå ut fra at de gjorde det og simpelthen flyttet ut fra Grønland. Det er hustomter etter disse utflytterne man nå begynner å finne i Canada og på Newfoundland. I Ungavabukten har det vært en slik bygd som endog hadde en kirke. Et sted har en canadisk ekspedisjon i sommer funnet en bygd med ruiner etter 100 hus. Dette blir en interessant historie å klarlegge. Hvor ble det av utflytterne? Har de gått under i kampen mot naturen eller mot indianerne eller begge deler? Har de blandet seg og skapt en Thulekultur? Dette blir i åra som kommer et nytt kapittel i vår Grønlands Historie — utvandrerne historie. Det sier seg selv at Norge må være med i dette arbeid og der har Helge Ingstad allerede tatt sin plass, og jeg vil støtte ham det jeg kan. Jeg går ut fra at dette arbeide bør fortsettes sammen med Amerika og Canada.

Her har jeg tillatt meg å legge opp en ramme som endog omfatter Columbus, i det jeg har kalt min siste bok: «Columbus in the Arctic, and the Vineland Literature». Det er en analyse av en del viktig litteratur — samt en ny og god artikkel om Kensingtonsteinen av lektor Torvald Kvamme. Dessuten

Hurra for „Vestalis”

Det er alltid spennende for en velferdssekretær å entre en båt. Hvordan blir mottakelsen? Er båten død, full virksom eller hva? Da «Vestalis» forleden lå på verkstedet i Amsterdam syntes (karene og kvinnene) ombord at nå var det

en analyse av det berømte Vinlandskartet. «Columbus in the Arctic» omfatter også en plan av den kjente amerikanske ingeniør, Winters Haydock om å bygge et stort Minnemuseum for Leiv Eirikson med samlinger så store at de kan gi et tverrsnitt av Europas kultur ved år tusen. Museet bør bygges i Falmouth hvor Leiv landet, sa han. Jeg har brev fra amerikanske departementer om at de ser på saken. Men før alt dette kommer nå den 9. oktober et frimerke med Leiv Eirikson.

J. Kr. Tornøe.

jamen på tide at de virkelig fikk vise velferden hva de drev med ombord. Og da det ikke lenger er noen velferdsstasjon i Amsterdam, ringte karene til Rotterdam, og ba velferdene om å komme på besøk. Den slags invitasjoner tas mot med takk og selv om anløpene av norske båter i verdens største havn er temmelig hyppige, ble en mann frigjort og sendt til Amsterdam. Hva fikk så han se? Jo, rett og slett en av Handelsflåtens mest og aktive båter. En båt med så godt som 100 pst. oppslutning om alle arrangementer. Båtene har ikke bare vanlig skyte- og idrettskonkurranser og hyggekvelder, men også en fotoklubb på 175 medlemmer, eegt mørkerom og utstyr. Dessuten er gnisten kunstmaler «på si» og reppen er litt av en oppfinner av Petter Smart-typen. Nylig ble idéen fremmet om en Vestalis-medalje til folk som fram-

hevet seg ombord. Reppen på sitt lønnskammer, konstruerte like godt en maskin som han kunne lage medaljene med. Foreløpig er det delt ut 3 slike medaljer. De henger nemlig høyt. Joda, karene er aktive. Det har også vært konkurranse ombord med henblikk på å få et spesielt emblem på bl. a. fotballdrakter og blazere. Etter lange diskusjoner på hyggekveldene, ble det endelig bestemt at emblemet skulle være en flygende ørn. Merkenes er nå under produksjon i Amsterdam. Sist, men ikke minst, må båtens skipsavis «Vestavis» nevnes. Det er et meget populært organ på linje med VG og Dagbladet.

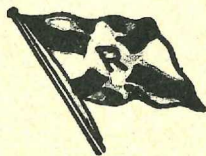
Ja, «Vestalis» har tak på tingene. Med kaptein, telegrafist og stuert i spissen, og et mannskap som kjører på, går det unna. Vi skal heller ikke glemme at «Vestalis», under båtens verkstedopphold i Amsterdam, inviterte først et barnehjem, og så et aldershjem ombord med derpå følgende utflukt.

Harald Fevang,
Velferdssekretær.

Fearnley & Eger

Rådhusgt. 23 — Oslo

OLAV RINGDAL

SKIPSREDERI

Kronprinsesse
Märthas pl. 1

OSLO 1

Nå er den her!

KJØLETEKNIKK

Ca. 30 fremragende norske fagfolk har utarbeidet denne første store, norske kjøletekniske håndbok.

850 SIDER —
700 ILLUSTRASJONER

Utdrag av innholdet: Kjøleteknikkens biokjemiske grunnlag. Det tekniske teoretiske grunnlag. Varmeoverføring. Kjølemedia, kuldebærere og eutektika. Trykkfallsberegninger. Kuldebehovet. Kompressorer. Høytrykks-, mellomtrykks- og lavtrykksiden. Reguleringsutstyr. Sikkerhetsutstyr. Kjøleveggens konstruktive utforming. Montasje. Igangkjøring. Drift. Vedlikehold. Elektriske komponenter og koplings-skjemaer. Kjøleanlegg for skip, gasstankere, jernbanevogner, biler og containere. Kjøle- og frysemøbler. Frysekjeden. Produksjon og bruk av vannis. Kjøleanlegg for luftkondisjonering. Absorpsjonskjøleanlegg. Kjøleisolasjonsstoffer. Kjøleisolering. Kjøle- og fryselagre. Tabeller. Saksregister.

Bestill boken i dag fra TEKNOLOGISK FORLAG, Oslo 6.

TEKNOLOGISK FORLAG, Enebakkveien 117, Oslo 6.
Herved bestilles KJØLETEKNIKK til kr. 195,—. Omgående levering. Betaling: Kr. 195,— pr. skipsanv./utbet. ordre bank. Kr. 195,— pr. postoppkrav. Fraktfritt tilsendt. Kr. 20,— + porto pr. postoppkrav ved levering. Senere 7 mndl. rater à 25,—. Forbehold med eiendomsretten.

Navn: .....

Adresse: .....

Sett kryss ved det som passer. Sendes i åpen konv. for 40 øre.

FRIV. 10-68.